ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ Τακ. Γραφείο ΚΕΜΠΑ Αριθμός Αδείας 4537
ΕΛΤΑ Hellenic Post
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1973/05 ΚΕΜΠΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ Τεύχος 126 Μάρτιος 2006

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

◆ Κοινωνική οικονομία και οικονομία της αλληλεγγύης. ◆ Το εργατικό δυναμικό στις περιφέρειες της χώρας. ◆ Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ - Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Τεύχος 126, Μάρτιος 2006

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας στην Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων και την εμφάνιση νέων μορφών κοινωνικών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και φορέων καινοτομιών, ως αντιστάθμισμα κάλυψης νέων αναγκών, ενόψει μάλιστα της αδυναμίας των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές. Η παρατεταμένη κρίση του Κράτους Πρόνοιας επέτρεψε την άνοδο μιας νέας μορφής κοινωνικής οικονομίας επονομαζόμενη «οικονομία της αλληλεγγύης». Μιλάμε λοιπόν για μια μορφή κοινωνικής οικονομίας προσανατολιζόμενης στις πρωτοβουλίες εκείνες που αφορούν στην τοπική ανάπτυξη, στην επανένταξη των μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού. Η ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ σε αυτό το τεύχος παρουσιάζει άρθρο σχετικά με την Κοινωνική οικονομία και την οικονομία της αλληλεγγύης και άρθρο σχετικά με το εργατικό δυναμικό στις περιφέρειες. Τέλος, παρουσιάζει τις δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ το τελευταίο διάστημα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Πολυζωγόπουλος • **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:** ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΙΝΕ, *Πρόεδρος:* Χρήστος Πολυζωγόπουλος, *Αναπληρωτής Πρόεδρος:* Α. Αποστολόπουλος, *Αντιπρόεδρος:* Π. Βούτος, Δ. Στρατούλης, Γ. Ποντικός, *Γρ. Οικονομικού:* Κ. Πουπάκης, *Διευθύνων Σύμβουλος:* Φ. Φατούρος, *Μέλη:* Α. Βλάχος, Π. Γρατσάνης, Στ. Κουτσιούμπελης, Ν. Τσιούνης, Α. Μητρόπουλος, Γ. Ντάσης, Δ. Παρλαβάντζας, Λ. Τέσκος, Σοφ. Κοντόπουλος, Σωτ. Νικολαρόπουλος • **ΓΡΑΦΕΙΑ:** Εμμ. Μπενάκη 71Α, Αθήνα 106 81, Τηλ: 210 3327710, 210 3327726, Fax: 210 3304452 • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ:** ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811

ΚΟΙΝΩΝΙΚΉ ΟΙΚΟΝΟΜΊΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΊΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΎΗΣ

Της Βανέσας Κριατσιώτη

1. Εισαγωγή

Ανάμεσα στο Κράτος και στην αγορά έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σε πολλές προηγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες οικονομίες ένας τρίτος τομέας, ο επονομαζόμενος τομέας της κοινωνικής οικονομίας. Στα μέσα του 19ου αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες με την μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούσαν με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας.

Η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και της φτώχειας στην Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα μεταξύ άλλων και την εμφάνιση νέων μορφών κοινωνικών επιχειρήσεων καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και φορέων καινοτομιών, ως αντιστάθμισμα κάλυψης νέων αναγκών, ενόψει μάλιστα της αδυναμίας των κρατών να σχεδιάσουν αποτελεσματικές πολιτικές. Η παρατεταμένη κρίση του Κράτους Πρόνοιας επέτρεψε την άνοδο μιας νέας μορφής κοινωνικής οικονομίας επονομαζόμενη «οικονομία της αλληλεγγύης». Μιλάμε λοιπόν για μια μορφή κοινωνικής οικονομίας προσανατολιζόμενης στις πρωτοβουλίες εκείνες που αφορούν στην τοπική ανάπτυξη, στην επανενσωμάτωση μακροχρόνια ανέργων και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας ή επιχειρήσεις της αλληλεγγύης, έχοντας ως χαρακτηριστικό την καινοτομία, επεκτάθηκαν σε νέα πεδία όπως σε υπηρεσίες γειτνίασης, αναδόμησης προβληματικών συνοικιών, βοήθειας ηλικιωμένων ατόμων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, επαγγελματικής ενσωμάτωσης ατόμων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου καθώς και στο εμπόριο, την ηθική και αλληλέγγυα χρηματοδότηση, την περιβαντολλογική διαχείριση αποβλήτων κα. Η κοινωνική οικονομία απέβλεπε περισσότερο στην πραγματοποίηση των στόχων της κοινωνικής πολιτικής ή της πολιτικής της απασχόλησης[1]. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες η ιδιαιτερότητα ως προς τη διαχείρισή τους, οδήγησε στη δημιουργία της προσδοκίας μιας ανώτερης δυνατότητας από εκείνης του Κράτους όσον αφορά στην παροχή υπηρεσιών γενικού οφέλους με πιο αποτελεσματικό τρόπο. Αυτό το σημείο ξεχωρίζει άλλωστε και στην έκθεση της η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Ποιος δηλαδή θα πρέπει να είναι ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας εφόσον επωφελείται των κρατικών επιχορηγήσεων. Ωστόσο, δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη κάποια ποσοτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και τούτο διότι ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας δέχεται πολλαπλές εντάσεις και πιέσεις, τόσο εσω-

1. *Rosanvallon, La nouvelle question sociale. Repenser l'Etat Providence, Editions du Seuil, 1995.*

τερικές όσο και εξωτερικές. «Βαθιά ετερόκλητη, κινδυνεύει να περιθωριοποιηθεί, και να αποδυναμωθεί τόσο από τη δημόσια όσο και από την ιδιωτική οικονομία. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις βρίσκονται σε μια συνεχή αναζήτηση της αναγνώρισης της προσφοράς τους από το Κράτος και από την κοινωνία στο σύνολό της[2]».

Παρά ταύτα, από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώνεται καταρχήν ότι δεν υφίσταται ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας. «Σχεδόν όλες οι επιστημονικές εργασίες και μελέτες διεθνώς που αφορούν στην Κοινωνική Οικονομία περιγράφουν τον εν λόγω τομέα με όρους που αντιστοιχούν σε τρεις κύριες κατηγορίες οργανισμών οι οποίοι και αποτελούν επιμέρους συνιστώσες του. Η προσέγγιση αυτή αναφέρεται και ως "θεσμική - νομική" προσέγγιση της κοινωνικής οικονομίας, η οποία συχνά συνδυάζεται και με την λεγόμενη "κανονιστική" ή "ηθικολογική" προσέγγιση εδραιώνοντας έτσι τα απαραίτητα κοινά χαρακτηριστικά των διαφόρων αυτών προσεγγίσεων[3]».

2. Τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας

Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διφορούμενη έννοια της «κοινωνικής οικονομίας». Ο συνδυασμός των εννοιών αυτών - το ίδιο ευρείς - επιτρέπει στον καθένα να σχεδιάσει και να αναπτύξει την αντίληψή του για την κοινωνική οικονομία επιμένοντας άλλοτε στο κοινωνικό κομμάτι και άλλοτε στο οικονομικό. Παρόλο που οι όροι οι οποίοι υιοθετούνται από τα κράτη ποικίλουν, είναι σίγουρο ότι αναφέρονται όλοι στην ύπαρξη ενός «τρίτου τομέα» μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Υπάρχουν δύο αλληλοσυμπληρωματικές προσεγγίσεις θεώρησης της κοινωνικής οικονομίας. Η πρώτη θεσμική προσέγγιση αφορά στην καταγραφή των τριών βασικών συνιστωσών της κοινωνικής οικονομίας:

- Συνεταιρισμοί
- Ασφαλιστικές επιχειρήσεις καθώς και ο κλάδος της κοινωνικό - ιατρικής δραστηριότητας
- Διάφορες ενώσεις οικονομικής δραστηριότητας οι οποίες παράγουν αγαθά ή / και προσφέρουν υπηρεσίες στον πολιτιστικό, κοινωνικό και αθλητικό τομέα, αλλά επίσης και στον τομέα της εκπαίδευσης, της συνεργασίας, της ανάπτυξης κα.

Στην πραγματικότητα, οι τρεις παραπάνω συνιστώσες δεν είναι καινούργιες. Στον προηγούμενο ακόμη αιώνα, οι ιδρυτές των συνεταιρισμών, των συλλογικών επικουρικών ταμείων καθώς και άλλων ενώσεων θεωρούσαν την κοινωνική οικονομία ως μια εναλλακτική λύση, ικανή να διορθώσει, να συμπληρώσει και να στηρίξει, όχι όμως να αντικαταστήσει το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο.

Η δεύτερη προσέγγιση, περισσότερο «κανονιστική ή ηθική», αφορά στην υπογράμμιση εκείνων των χαρακτηριστικών - κοινών άλλωστε στο σύνολο των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας - τα οποία αναφέρο-

2. *Bardos - Fétronyi, Comprendre l'économie sociale et solidaire, Chronique sociale, Lyon, Couleur Livres, Charleroi, 2004.*
3. *Borzaga C. and Defourny J. (Eds), "The Emergence of Social Enterprise", Routledge, London, 2001, στο «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», Χρυσάκης, Ζιώμας, Καραμητοπούλου, Χατζαντώνης, Εκδόσεις Σάκκουλα - Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, 2002.*

νται τόσο σε επίπεδο δραστηριότητας όσο και στους τρόπους εσωτερικής οργάνωσης τους. «Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων, κυρίως με τη μορφή συνεταιρισμών, ενώσεων και συντεχνιών, όπου το στοιχείο της ηθικής[4] υποδηλώνεται μέσω των παρακάτω αρχών και κανόνων λειτουργίας τους[5]»:

- βασικός στόχος είναι η παροχή υπηρεσιών στα μέλη τους ή στην κοινότητα και όχι στην αποκόμιση κέρδους (επανεπενδυόμενο άλλωστε στην επιχείρηση)
- αυτονομία στη διαχείριση
- δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων
- προτεραιότητα στο άτομο και την εργασία.

3. Η κοινωνική οικονομία και οικονομία της αλληλεγγύης στα κείμενα των ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών

◆ *Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση (ΕΣΑ)*

Ήδη, από το 1994, η αναζήτηση ενός νέου προτύπου «βιώσιμης ανάπτυξης» αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού στο πλαίσιο του 10ου κεφαλαίου του Λευκού Βιβλίου για την «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», από όπου προκύπτει η αναγκαιότητα διερεύνησης του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική οικονομία στην προώθηση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των πολιτών[6].

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Λουξεμβούργου για την Απασχόληση, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν από τους τέσσερις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του εν λόγω πυλώνα γίνεται ρητή αναφορά στην αναγκαιότητα του να αναλάβουν τα κράτη μέλη συγκεκριμένη δράση για την προώθηση της απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό επίπεδο[7]. Επιπλέον, από εδώ και στο εξής, αρχίζοντας από τη θέσπιση των νέων κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα του Ε.Κ.Τ., του νέου Προγράμματος Πλαισίου για την Έρευνα κ.α., συμπεριλαμβάνεται πλέον ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας ως επιμέρους στρατηγικός στόχος για την απασχόληση[8].

Τονίζεται ότι η συνεισφορά δεν θα πρέπει να περιορίζεται στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης αλλά και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Πιο συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας αναζητούν την ισορροπία ανάμεσα αφενός στη δημιουργία πόρων και αφετέρου στη συνοχή της κοινωνίας, κυρίως μέσω καινοτόμων μορφών αλληλεγγύης, αναδιανομής και παρέμβασης σε τομείς όπου κρίνονται ελλιπείς και παραμελημένοι από τις κρατι-

---

4. *Τις ιστορικές και θεωρητικές βάσεις των παραπάνω τις αντλούμε από διαφορετικές πνευματικές και ιστορικές πηγές: από τους ουτοπιστές Saint - Simon και Fourrier, τον Gide και όσους ασπάστηκαν τη θεωρία της συνεργασίας με σκοπό την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων έως τους σοσιαλιστές Mauss και Jaurs.*
5. *Conseil Wallon de l'Economie Sociale, 1990 et Conseil Central de l'Economie, 1990).*
6. *ΕΕ, 1994.*
7. *Για το 1998 βλ. Κατευθυντήρια Γραμμή 10 (Ε.C. 1998) και για το 1999 βλέπε Κατευθυντήρια Γραμμή 12 (Ε.C. 1999) στο «προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητοπούλου Ν., Χατζαντώνης Δ., Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002.*
8. *Ghillardotti F., "Pilot Action: Back ground, motivation and expectations", in E.C., 1998 (a), στο «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», ό.π., 2002.*

κές αρχές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδοκά ότι τα παραπάνω θα ενσωματωθούν σ'ένα ενιαίο νομοθετικό ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η προστιθέμενη αξία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στα πλαίσια της Στρατηγικής της Λισσαβόνας εκτείνεται και στην οροθέτηση τρόπων διακυβέρνησης, οι οποίοι θα εναρμονίζονται με τις σύγχρονες αντιλήψεις κοινωνικής οργάνωσης: δημοκρατική λειτουργία, συνεργασία ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα καθώς και ανάπτυξη οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων αξιολόγησης των αποτελεσμάτων τους[9].

Σήμερα, η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει το 8% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Απασχολούνται περίπου εννέα εκατομμύρια εργαζόμενοι και καλύπτει το 7,9% της μισθωτής απασχόλησης.

Ορισμένα κράτη μέλη σκοπεύουν να εκμεταλλευτούν περισσότερο τη δυνατότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας της κοινωνικής οικονομίας, η οποία σε πολλές χώρες (Αυστρία, Γερμανία) αντιστοιχεί ήδη σε μεγάλο μερίδιο του εθνικού ΑεγχΠ. Στο Βέλγιο αυτό επιτυγχάνεται μέσω ενός συστήματος συγχρηματοδότησης από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Στη Σουηδία προσφέρεται χρηματοδοτική στήριξη σε κέντρα που παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές για την ενθάρρυνση της ίδρυσης συνεταιριστικών επιχειρήσεων και την προώθηση της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική οικονομία. Είναι σαφές ότι η κοινωνική οικονομία δεν πρέπει να θεωρείται απλώς μέσο για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά και

μέσο κάλυψης των αναγκών για κοινωνικές υπηρεσίες και βοήθεια που δεν καλύπτονται από την οικονομία της αγοράς[10].

◆ *ΟΟΣΑ*

Η «κοινωνική οικονομία» ως συγκροτημένη και αναγκαία στρατηγική κατεύθυνση, διαμορφώθηκε στη Διάσκεψη υπουργών Κοινωνικής Πολιτικής των κρατών μελών του ΟΟΣΑ τον Ιούνιο του 1998. Πυρήνας της κατεύθυνσης που έδωσε η Διάσκεψη είναι να δημιουργηθεί «το κράτος το οποίο ρυθμίζει το κοινωνικό περιβάλλον αντί του κράτους που χορηγεί κοινωνικές παροχές».

Στο πρόγραμμα LEED[11] του ΟΟΣΑ αναλύεται εκτενώς η φύση και ο ρόλος του

---

9. Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 22 και 23 Μαρτίου 2005, Βρυξέλλες, doc 7619/05 CONCL 1.

10. Ανακοίνωση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο «Κοινή Έκθεση για την κοινωνική ένταξη» η οποία συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των εθνικών σχεδίων δράσης για την κοινωνική ένταξη (2003 - 2005), Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2003 COM (2003) 773 FINAL SEC (2003) 1425.

11. www.oecd.org/cfe/leed

τομέα της κοινωνικής οικονομίας, του μη κερδοσκοπικού τομέα, των κοινωνικών επιχειρήσεων και αναφέρονται οι καινοτόμες πρακτικές και πολιτικές. Ο ρόλος ο οποίος καλείται να διαδραματίσει η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη είναι υποστηρικτικός και συμπληρωματικός του κοινοτικού κεκτημένου στα πλαίσια των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας, ήτοι η εδραίωση της κοινωνικής συνοχής ως παράγοντας ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, στα κείμενα του ΟΟΣΑ τονίζεται η διάδραση κοινωνικής οικονομίας και τοπικής ανάπτυξης ώστε να παραχθούν οικονομίες ανταγωνιστικές.

4. Παραδείγματα[12] εφαρμογών «κοινωνικής οικονομίας» και «κοινωνικών επιχειρήσεων» στον ευρωπαϊκό χώρο

Στις αρχές του 1990 το μοναδικό κράτος μέλος με ειδική νομοθεσία, όσον αφορά στις κοινωνικές επιχειρήσεις, ήταν Ιταλία. Το 1995 το Βέλγιο συνέταξε σχετικό νόμο και αργότερα ακολούθησαν η Γαλλία, Πορτογαλία, Φινλανδία και Λιθουανία. Στη Γερμανία θεσπίστηκε νόμος για τις επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούσαν άτομα με βαριές αναπηρίες. Σε πολλές άλλες χώρες αναπτύσσεται ακόμη σχετικός διάλογος ως προς τη δυνατότητα θέσπισης νόμων όπως είναι για παράδειγμα η περίπτωση του Ηνωμένου Βασίλειου.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, προστασίας του περιβάλλοντος, παροχής προσωπικών υπηρεσιών, με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τα κέντρα επιχειρηματικότητας της Κοινότητας (community businesses) τα οποία αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών και απασχόλησης.

Στην Ολλανδία στο ίδιο μοντέλο οργάνωσης συστήνονται συνοικιακές αναπτυξιακές επιχειρήσεις ή συμπράξεις, με αντικείμενο προσανατολιζόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Στη Σουηδία υπάρχουν κοινωνικοί συνεταιρισμοί στους τομείς της εκπαίδευσης ενηλίκων, της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού, της παροχής προσωπικών υπηρεσιών κυρίως σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το Φινλανδικό μοντέλο συστήνει εργατικούς συνεταιρισμούς με σκοπό την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύουν το αίσθημα του εθελοντισμού και δημιουργούν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων για ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Στην Αυστρία η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα στη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι από υπεύθυνους (childminder). Το 80% των μελών αυτών των ομάδων είναι κυρίως άτομα με ειδικές ομάδες.

Στην Ιρλανδία δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Σε αυτούς συμμετέχουν ποικίλοι εταίροι, όπως ΜΚΟ, κοινωνικές επιχειρήσεις, πι-

12. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», ό.π., 2002 καθώς και στο http://www.disabled.gr/at/?p=2293

στωτικές ενώσεις, τοπικοί αναπτυξιακοί οργανισμοί.

Στο Λουξεμβούργο έχουν συσταθεί οργανισμοί ενσωμάτωσης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη γυναικών και μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της εργασιακής ενσωμάτωσης, της γεωργίας, του περιβάλλοντος.

Στη Γερμανία, ως συνέπεια της κρίσης της ανεργίας, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η καταπολέμηση της ανεργίας προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα και ευκαιρίες για απασχόληση ορισμένου χρόνου.

Στη Γαλλία αναπτύσσονται πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων με τη μορφή τοπικών κυρίως συνδέσμων (régies de quartier) καθώς και παροχής προσωπικών υπηρεσιών κοινωνικού σκοπού (σε παιδιά, ηλικιωμένους) με ιδιαίτερη δραστηριοποίηση εθελοντών (γονέων, εκπαιδευτικών).

Στο Βέλγιο αναπτύσσονται κυρίως πρωτοβουλίες «επιχειρήσεων κοινωνικού σκοπού» με το Νόμο του 1995. «Σε άλλες περιοχές του Βελγίου θεσμοθετήθηκαν επιχειρήσεις Κατάρτισης μέσω της Απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση, οι οποίες έχουν σαν στόχο την ενσωμάτωση άνεργων ατόμων στην αγορά εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης[13]».

5. Το παράδειγμα των «ηθικών τραπεζών» για την κοινωνική οικονομία

Πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις λόγω της δυσκολίας πρόσβασης στη χρηματοδότηση ομαδοποιούνται ώστε να προσεγγίσουν συλλογικά τα τραπεζικά ιδρύματα ή στρέφονται σε νέα ιδρύματα κοινωνικής χρηματοδότησης, τα οποία συγκεντρώνουν πόρους από άτομα και φορείς για να παρέχουν δάνεια σε κοινωνικές επιχειρήσεις με ευνοϊκούς όρους.

Στην Ευρώπη τα περισσότερα από αυτά τα ιδρύματα ανήκουν στη Διεθνή Ένωση Επενδυτών Κοινωνικής Οικονομίας (INAISE) η οποία περιλαμβάνει περισσότερους από 50 οργανισμούς - μέλη σε 19 χώρες. Οι τριάντα από αυτούς βρίσκονται στην Ευρώπη.

Τελευταία αναπτύσσεται ένα είδος τραπεζών οι «Ηθικές Τράπεζες» ή «Εναλλακτικές Τράπεζες» ή «Τράπεζες της κοινωνικής οικονομίας». Τέτοια παραδείγματα[14] αποτελούν:

- Η Triodos Bank, η οποία είναι διεθνής τράπεζα, ιδρύθηκε στην Ολλανδία το 1980. Ακολούθησε το Βέλγιο το 1993, το Ηνωμένο Βασίλειο το 1995 και η Ισπανία το 2004.
- Η South Shore Bank of Chicago στις ΗΠΑ η οποία προωθεί την αξιοποίηση κεντρικών διαμερισμάτων της πόλης του Chicago συγκεντρώνοντας τις δραστηριότητές στην οικιστική ανακαίνιση και την ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων που προσφέρουν υπηρεσίες στην τοπική αγορά.

---

13. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας», ό.π., 2002.

14. «Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», ό.π. 2002 και κείμενο INAISE στα πλαίσια της ημερίδας για το EQUAL Εθνικό Θεματικό Δίκτυο «Δραστηριότητες στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας» που οργανώθηκε στο Ζάππειο στις 20/9/2005.

- Στη Γαλλία ιδρύθηκε το 1997 στην περιφέρεια Nord Pas de Calais, η Caisse Solidaire. Στόχος του πιστωτικού ιδρύματος είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων τα οποία αγνοούνται από τα συμβατικά χρηματοοικονομικά συστήματα. Απευθύνεται σε τρεις ομάδες: νέους αγρότες, μικρές επιχειρήσεις και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις.
- Στην Ιταλία (Πάδοβα) έγινε το 1999 η πρώτη καθολική ηθική τράπεζα. Χρηματοδοτούνται προγράμματα πολιτισμικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικής αλληλεγγύης.

6. Εφαρμογές του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα

Όσον αφορά στην Ελλάδα κοινή διαπίστωση είναι ότι οι δραστηριότητες του τομέα της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες και οι οποιεσδήποτε προσπάθειες που γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους φορείς προσκρούουν, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ενός κατάλληλου και ευέλικτου πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα αυτό.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και η ιδέα ότι οι διάφορες πρωτοβουλίες «μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» (που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα) συνιστούν ένα «διακριτό τομέα», δεν συναντιέται συχνά στην ελληνική σκέψη. Γενικότερα, η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της εξακολουθεί να εντάσσει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες σε μια «φιλανθρωπικού χαρακτήρα» προσέγγιση. Αυτό επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι ο τομέας αυτός δεν εμφανίζεται σε καμία από τις επίσημες στατιστικές ως διακριτή κατηγορία[15].

Οι τύποι των κοινωνικών επιχειρήσεων που υπάρχουν στη χώρα μας είναι:

- οι συνεταιρισμοί γυναικών (αγροτουριστικοί ή αστικοί, υπάρχουν περίπου 110 γυναικείοι συνεταιρισμοί).
- οι αγροτικοί συνεταιρισμοί
- οι αστικοί συνεταιρισμοί, στους οποίους συμμετέχουν ειδικές κοινωνικές ομάδες πληθυσμού που αντιμετωπίζουν ανεργία και αποκλεισμό (στις περισσότερες περιπτώσεις άτομα με ειδικές ανάγκες).
- οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης για άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα οι οποίοι διέπονται από το νόμο 2716 / 1999.
- Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης όπου

15. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας», ό.π., 2002.

στόχος τους είναι η προώθηση της απασχόλησης σε βιώσιμες και παραγωγικές δραστηριότητες[16].
- Σύμφωνα με το ΦΕΚ 286/20/10/98 τα ΝΠΔΔ καθώς και οι ειδικά πιστοποιημένοι φορείς που αναπτύσσουν δραστηριότητες για άτομα με νοητική υστέρηση, αυτισμό κ.α μπορούν να λειτουργήσουν ως προστατευμένα παραγωγικά εργαστήρια[17].
- Κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της EQUAL (2001 - 2005).
- Πολιτιστικοί - Μορφολογικοί Σύλλογοι.
- Περιβαλλοντικές - Οικολογικές Οργανώσεις
- Εθελοντικές Οργανώσεις.

Είναι προφανές ότι η γνώση για τις διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά των πρωτοβουλιών που αναπτύσσονται στον τομέα αυτό στην Ελλάδα είναι περιορισμένη. Το γεγονός αυτό, δεν έχει επιτρέψει μέχρι σήμερα τη διαμόρφωση ενός πλαισίου για συζήτηση, προβληματισμό αλλά και αντιπαράθεση σε σχέση με τη φύση και τις προοπτικές του τομέα και κατ'επέκταση με τη δυνατότητα συμβολής του στην αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων της ανεργίας, της περιθωριοποίησης, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων.

΄Ετσι, οι όποιες προσπάθειες γίνονται τα τελευταία χρόνια για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων με παραγωγικό χαρακτήρα και επιχειρηματικό προσανατολισμό και στοχεύουν στην επαγγελματική ένταξη ατόμων που ανήκουν σε διάφορες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού είναι αποσπασματικές. Ταυτόχρονα έχουν συνήθως άτυπο ή/και παράτυπο χαρακτήρα (αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες, ενώσεις κλπ) και αυτό λόγω της ανυπαρξίας ενός σαφούς κανονιστικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία τους. Αποτέλεσμα αυτού είναι πολλές τέτοιες προσπάθειες να ακυρώνονται στην πράξη ή να οδηγούνται σε αδράνεια ή/και σε παραίτηση καθώς το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ίδρυση νέων οργανωτικών μορφών όπως «κοινωνικές επιχειρήσεις», «κοινωνικοί συνεταιρισμοί» κ.α.

Τα προβλήματα[18] που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στη χώρα μας έχουν κυρίως νομοθετικό και χρηματοοικονομικό χαρακτήρα.

Πιο συγκεκριμένα:

α) Απουσία νομοθετικού πλαισίου τόσο για τον τρίτο τομέα όσο και για τις κοινωνικές επιχειρήσεις η οποία λειτουργεί ανασταλτικά στην οργάνωση και ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας καθώς και νέων μορφών κοινωνικής επιχειρηματικότητας όπως είναι η «Κοινωνική Επιχείρηση», ο «κοινωνικός συνεταιρισμός» κλπ, σχήματα τα οποία ήδη εμφανίζονται και λειτουργούν σε κράτη μέλη της ΕΕ. Μόνη εξαίρεση αποτελούν οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης του Ν. 2716/99.

β) Απουσία νομοθετικού και χρηματοδοτικού πλαισίου για τις κοινωνικές επιχειρήσεις για εναλλακτικές πιστώσεις. Εμπειρικά έχει διαπιστωθεί στα κράτη μέλη της ΕΕ ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποκτούν ουσιαστική υπόσταση όταν συνοδεύονται από φιλόδοξα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης ή χρηματοδότησης. Η δυσκολία

---

16. «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας», ό.π., 2002.

17. Ό.π. , 2002.

18. EQUAL Εθνικό Θεματικό Δίκτυο «Δραστηριότητες στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας» που οργανώθηκε στο Ζάππειο στις 20/9/2005.

ανεύρεσης χρηματοδοτικών πόρων αποτελεί σημαντικότατο πρόβλημα για τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτελούν επισφαλείς επιχειρήσεις και γι'αυτό δυσχεραίνεται η συμμετοχή τους στα προσφερόμενα χρηματοδοτικά προϊόντα.

γ) Απουσία κατάρτισης για την υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων της κοινωνικής οικονομίας αναδεικνύει την ανάγκη για εξειδικευμένα αλλά συνάμα και πιστοποιημένα στελέχη. Είναι προφανής λοιπόν η σπουδαιότητα της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, καθώς αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και τη διάδοση των εννοιών και των πρακτικών εφαρμογών.

δ) Ανεπαρκείς ρυθμίσεις στη διευκόλυνση της πρόσβασης στις κοινωνικές επιχειρήσεις των ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες εισόδου στην αγορά εργασίας. Ένα βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής οικονομίας θα έπρεπε να είναι η διευκόλυνση και ευνοϊκές ρυθμίσεις πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Τούτο τις περισσότερες φορές δεν πετυχαίνεται λόγω έλλειψης κουλτούρας, ευαισθητοποίησης και συνειδητοποίησης ακόμη και από επαγγελματίες του χώρου.

Αποτελέσματα των ανωτέρω προβλημάτων είναι η δυσκολία στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων, η επιβράδυνση της απασχόλησης ατόμων που αντιμετωπίζουν αποκλεισμό, η απογοήτευση των δρώντων στον τομέα (επιχειρηματιών, απασχολούμενων, εθελοντών) και η μείωση της κοινωνικά προστιθέμενης αξίας που οι επιχειρήσεις, οι οργανισμοί και οι εθελοντικές δραστηριότητες του 3ου τομέα μπορούν να παράγουν.

7. Κοινωνικά κινήματα και κοινωνική οικονομία

Τα κοινωνικά κινήματα αντιμετωπίζουν κριτικά τις πρωτοβουλίες της κοινωνικής οικονομίας. Τούτο δικαιολογείται ιδιαίτερα υπό το βάρος των ελλειμμάτων και της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων. Μέσα σ'αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική οικονομία χαρακτηρίζεται ως μια επιπλέον απειλή υποκατάστασης θέσεων απασχόλησης, καθώς και μια στρατηγική αποδέσμευσης του Κράτους από τις συγκεκριμένες λειτουργίες του.

Ο A. Giddens[19] γράφει χαρακτηριστικά: «Η κυβέρνηση μπορεί να ενεργεί σε συνεργασία με φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ώστε από κοινού να προάγουν την ανανέωση και την ανάπτυξη της κοινότητας. Την οικονομική βάση αυτής ακριβώς της συνεργασίας αποκαλώ νέα μεικτή οικονομία. Η οικονομία αυτή μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο αν εκσυγχρονιστούν σε βάθος οι ήδη υπάρχοντες θεσμοί πρόνοιας».

Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας δεν θα πρέπει να θεωρείται κυρίαρχος ούτε όμως να υποβαθμίζεται σε σχέση με τη δημόσια οικονομία. Παρόλο ταύτα, φαίνεται να χρησιμοποιείται συμπληρωματικά άλλοτε για να αντικαταστήσει τις δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες παρουσιάζουν αδυναμίες και άλλοτε πάλι για να αναπληρώσει τους χώρους εκείνους που δεν προτίθενται να καλύψουν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ένας τέτοιος συμβιβασμός επιφέρει αυτόματα

19. Giddens A., «Ο τρίτος δρόμος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας», Πόλις, Αθήνα, 1999.

έναν κοινωνικό αποκλεισμό με τη λειτουργία ενός τομέα υπηρεσιών αμφιλεγόμενης ποιότητας για τις ευάλωτες ομάδες οι οποίες δεν έχουν τα μέσα να προσφύγουν στον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, η παραπάνω παραχώρηση θα ενίσχυε τόσο την προσωρινή απασχόληση όσο και τους χαμηλούς μισθούς και θα συνέβαλε στον κοινωνικό στιγματισμό κυρίως στο επίπεδο εκείνο όπου θα έπρεπε να αποδεχθούμε αυτές τις θέσεις εργασίας ως ένα μέσο οικονομικής υποστήριξης.

Είναι προφανές ότι οι παραπάνω συνέπειες απέχουν πολύ από τον πραγματικό χαρακτήρα της κοινωνικής οικονομίας ή οικονομίας της αλληλεγγύης. Είναι σημαντικό ότι η έννοια της κοινωνικής οικονομίας πρέπει να αναφέρεται για να αναδείξει τις σύγχρονες προκλήσεις και ειδικότερα την κρίση της απασχόλησης και του Κράτους Πρόνοιας στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες. Περιμένουμε από την κοινωνική οικονομία να συμβάλλει στην επίλυση των κρίσεων, εντούτοις ο σχεδιασμός της ποικίλλει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα: «στις ισπανόφωνες χώρες μιλάνε συνήθως με τον όρο της «λαϊκής οικονομίας» ή της «οικονομίας της εργασίας» ή ακόμη και της «οικονομίας της αλληλεγγύης». Οι αγγλοσάξονες χρησιμοποιούν τον όρο «οικονομία ή ανάπτυξη της κοινότητας» (community development). Στη Γαλλία και τη Φινλανδία ανατρέχουμε σε όρους κοινωνικής οικονομίας (βλέπε μορφή συνεταιρισμών). Όλες αυτές οι διαφορετικές ορολογίες παραπέμπουν σε μια μεγάλη γκάμα διαφορετικών μορφών των οργανώσεων με σκοπό την ενδυνάμωση της αλληλεγγύης και της συνεργασίας. Γενικά θα λέγαμε ότι ισχύει η ιδέα του «τρίτου τομέα», μεταξύ του παραδοσιακού και ιδιωτικού τομέα»[20].

Κατά κάποιο τρόπο, η εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας στην ελληνική πραγματικότητα, αλλά και γενικότερα, θα εξαρτηθεί, μεταξύ άλλων, τόσο από τις εντάσεις ανάμεσα στα κοινωνικά κινήματα και το Κράτος, όσο και από τους μεταξύ τους εκφραζόμενους συμβιβασμούς.

Επιπλέον, οι επιφυλάξεις και αποκλίσεις τους εξηγούνται από το εξής γεγονός: τα κοινωνικά κινήματα δεν είναι μονοδιάστατα, ακροβολίζονται ανάμεσα στην «κοινωνική» τους διάσταση - μια διάσταση διεκδίκησης και ταυτόχρονα αμφισβήτησης του υπερισχύοντος μοντέλου ανάπτυξης - και στην «οικονομική» τους διάσταση - εκείνη της συμμετοχής στην ανάδειξη ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης.

Εξάλλου, τα διακυβεύματα που ανακύπτουν από την ύπαρξη του τομέα αυτού είναι βαθιά πολιτικά. Παρά τις αμφισβητήσεις και αποκλίσεις είναι ξεκάθαρο το εξής: «τα κοινωνικά κινήματα δεν θα πρέπει να επιτρέψουν αφενός στο Κράτος να καθορίσει αποκλειστικά την έννοια και τα όρια της κοινωνικής οικονομίας καθώς και τους τρόπους ανάπτυξης αυτής και αφετέρου στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να ορίσουν την οικονομική ανάπτυξη[21]».

Απαιτείται λοιπόν συστηματική διαπραγμάτευση και κινητοποίηση. Είναι βέβαιο πως δεν είναι ακόμη καθορισμένη η θέση που θα μπορούσε να αποκτήσει η κοινωνική οικονομία σ'ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης. Και

---

20. Eme B., Gardin L., Laville J-L., « L'économie sociale en pratique ». Transversales, Sciences et Cultures, no 39, mai - juin 1996.

21. Defourny J., Develtere P., « Jalons pour une clarification des débats sur l'économie sociale », ADA (Appui sur le Développement Autonome) - ADA Dialogue, numéro 2, 1997.

τούτο προκύπτει καθόσον ακόμη δεν έχουν αποσαφηνιστεί τα αίτια και η φύση της κρίσης που χαρακτηρίζει το Κράτος Πρόνοιας και κατά συνέπεια των στρατηγικών που θα του επέτρεπαν να ξεφύγει από αυτή.

Η κοινωνική οικονομία δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελέσει Δούρειο Ίππο σε μια πιθανή αποδέσμευση των ευθυνών του κράτους, αντίθετα επιβάλλεται να απαιτήσει από αυτό «να αναλάβει τις κοινωνικές ευθύνες του και να διασφαλίσει τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών».

Η συνύπαρξη Κράτους - Αγοράς προϋποθέτει την αναγνώριση των δυνατοτήτων της κοινωνικής οικονομίας σε όρους ενδυνάμωσης του κοινωνικού ιστού και των αστικών δεσμών.

Η θέση και ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας παραμένει διφορούμενος: είτε θεωρηθεί για τους μεν μια ουσιαστική και αποτελεσματική κοινωνική πρόθεση η οποία επιτρέπει σε μια κοινωνία της αγοράς να αμβλύνει το βάρος της παγκοσμιοποίησης (ανεργία και αποκλεισμός), είτε θεωρηθεί για τους δε το άλλοθι του νεοφιλελευθερισμού, πάντως θα μπορούσε πραγματικά να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό πρότυπο επιχειρηματικότητας το οποίο αντιλαμβάνεται διαφορετικά τις σχέσεις μεταξύ Οικονομίας και Κοινωνίας. Απομένει λοιπόν να διαλέξει στρατόπεδο και να αλλάξει το πλαίσιο λόγου της ώστε να αποτραπεί τόσο η περιθωριοποίησή της, όσο και η ταύτισή της με την νεοφιλελεύθερη αντίληψη για την οικονομία.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Bardos-Fétronyi, «Comprendre l'économie sociale et solidaire», Chronique sociale, Lyon, Couleurs Livres, Charleroi, 2004.

Conseil Wallon de l'économie sociale, 1990 et Conseil Central de l'économie sociale, 1990.

Defourny J., Develtere P., «Jalons pour une clarification des débats sur l'économie sociale», ADA - Appui sur le Développement Autonome - ADA Dialogue, numéro 2, 1997.

Eme B., Gardon L., Laville J-L., «L'économie sociale en pratique», Transversales, Sciences et Cultures, numéro 39, mai - juin 1996.

Giddens A., «Ο τρίτος δρόμος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας. Πόλις, Αθήνα, 1999.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητοπούλου Ν., Χατζαντώνης Δ., «Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας», Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2002.

Εθνικό Θεματικό Δίκτυο «Δραστηριότητες στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας» στα πλαίσια της ημερίδας που οργανώθηκε στο Ζάππειο στις 20-9-2005.

Κείμενα ΕΕ

Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 22 και 23 Μαρτίου 2005, Βρυξέλλες, doc 7619/05 CONCL 1.

Ανακοίνωση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο «Κοινή Έκθεση για την κοινωνική ένταξη» η οποία συνοψίζει τα αποτελέσματα της εξέτασης των εθνικών δράσεων για την κοινωνική ένταξη (2003 - 2005), Βρυξέλλες 12 Δεκεμβρίου 2003 COM (2003) 773 FINAL SEC (2003) 1425.

ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ 1993-2005

του Γ. Κρητικίδη

Το κείμενο που ακολουθεί, εστιάζεται στο ρυθμό των μεταβολών[1] που υφίστανται μερικά από τα μεγέθη της αγοράς εργασίας, στις περιφέρειες της χώρας την περίοδο 1993-2005. Τα στοιχεία προέρχονται από τις ετήσιες Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ενώ από το 1998 και μετά για λόγους συγκρισιμότητας, τα στοιχεία είναι του Β΄ τριμήνου, ενώ για λόγους ομοιομορφίας των διαγραμμάτων, η ταξινόμηση των περιφερειών έγινε με βάση τον ρυθμό μεταβολής του εργατικού δυναμικού.

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα 1, ο ρυθμός μεταβολής των ανέργων είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από τους αντίστοιχους ρυθμούς του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης, σε αντίθεση με το Σύνολο της Χώρας όπου οι ρυθμοί είναι ίδιοι (1,4%). Με εξαίρεση την Αττική, όπου ο ρυθμός μεταβολής των ανέργων είναι αρνητικός, στις υπόλοιπες περιφέρειες είναι θετικός. Στην απασχόληση αρνητικό ρυθμό μεταβολής έχουμε μόνο στην Δυτική Μακεδονία καθώς και στην Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, ενώ μικρότερο από τον μέσο ρυθμό έχουν η Κεντρική Μακεδονία και η Πελοπόννησος. Εξαιτίας δε του ρυθμού μεταβολής των ανέργων, σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες, ο ρυθμός μεταβολής του εργατικού δυναμικού είναι μεγαλύτερος από αυτόν της απασχόλησης, με εξαίρεση την Αττική, καθώς και στις περιφέρειες όπου μειώθηκε η απασχόληση.

1. *Ο ρυθμός μεταβολής αναφέρεται στο ποσοστό με το οποίο το κάθε μέγεθος της αγοράς εργασίας, μεταβάλλεται κάθε έτος, την εξεταζόμενη περίοδο 1993-2005, με έτος βάσης το 1993, δηλαδή αναφέρεται στον Μέσο Ετήσιο Ρυθμό Μεταβολής.*

Διάγραμμα 1

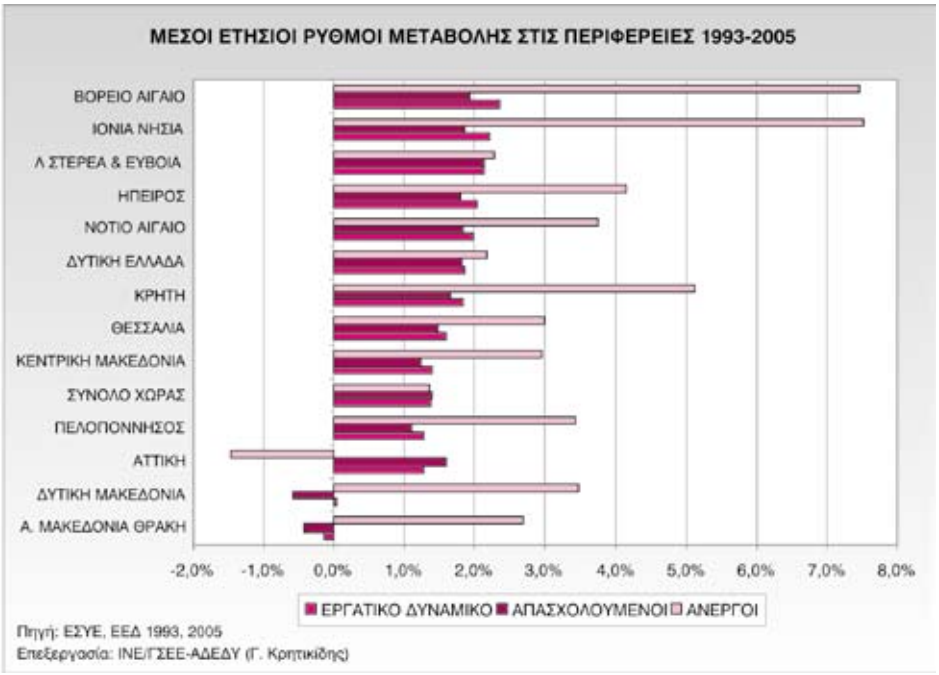

Όσον αφορά τις μεταβολές του εργατικού δυναμικού, διάγραμμα 2, ο ρυθμός μεταβολής των γυναικών είναι πιο έντονος από τον αντίστοιχο των ανδρών, με εξαίρεση την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ενώ στην Δυτική Μακεδονία η θετική μεταβολή των γυναικών εξισορρόπησε την αρνητική μεταβολή των ανδρών, με αποτέλεσμα τη σταθερότητα του εργατικού δυναμικού στα επίπεδα του 1993.

Διάγραμμα 2

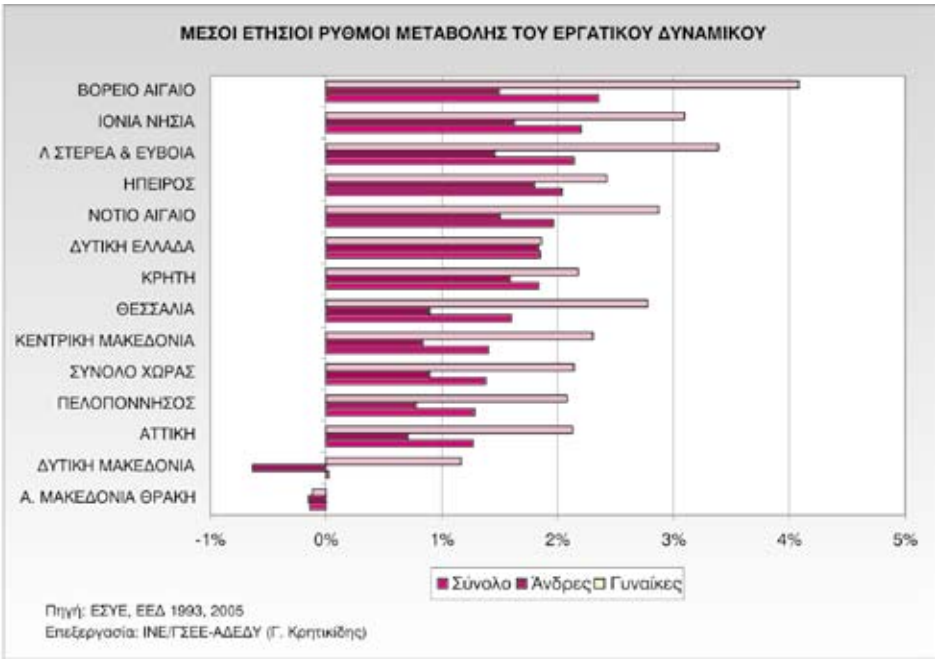

Ο ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων στις περιφέρειες, ακολουθεί τις αντίστοιχες μεταβολές του εργατικού δυναμικού, με τις γυναίκες να διατηρούν εντονότερους ρυθμούς, διάγραμμα 3. Στις περιφέρειες όπου παρατηρείται μείωση της απασχόλησης, αυτή οφείλεται σε μειώσεις και των δύο φύλων στην Α. Μακεδονία & Θράκη, ενώ στη Δ. Μακεδονία στους άνδρες καθώς διατηρήθηκε αμετάβλητη η απασχόληση των γυναικών.

Διάγραμμα 3

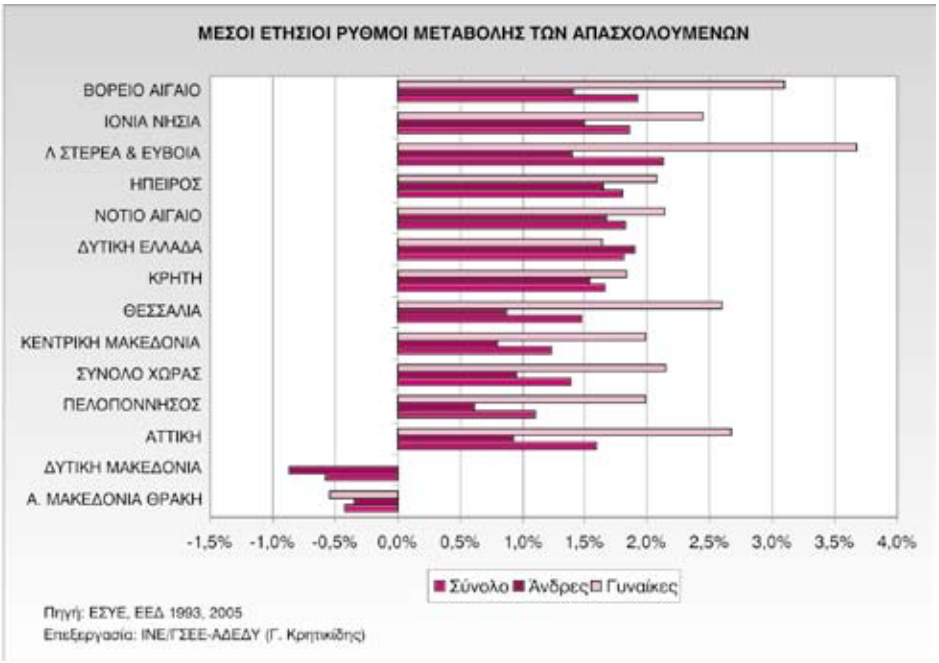

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα 4, ο ρυθμός μεταβολής των ανέργων είναι θετικός σε όλες τις περιφέρειες, με εξαίρεση την Αττική. Στις περιφέρειες, της Στερεάς Ελλάδας της Πελοποννήσου και της Α. Μακεδονίας & Θράκης ο ρυθμός μεταβολής των γυναικών είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο των ανδρών, ενώ στο Ν. Αιγαίο έχουμε μείωση των ανέργων ανδρών.

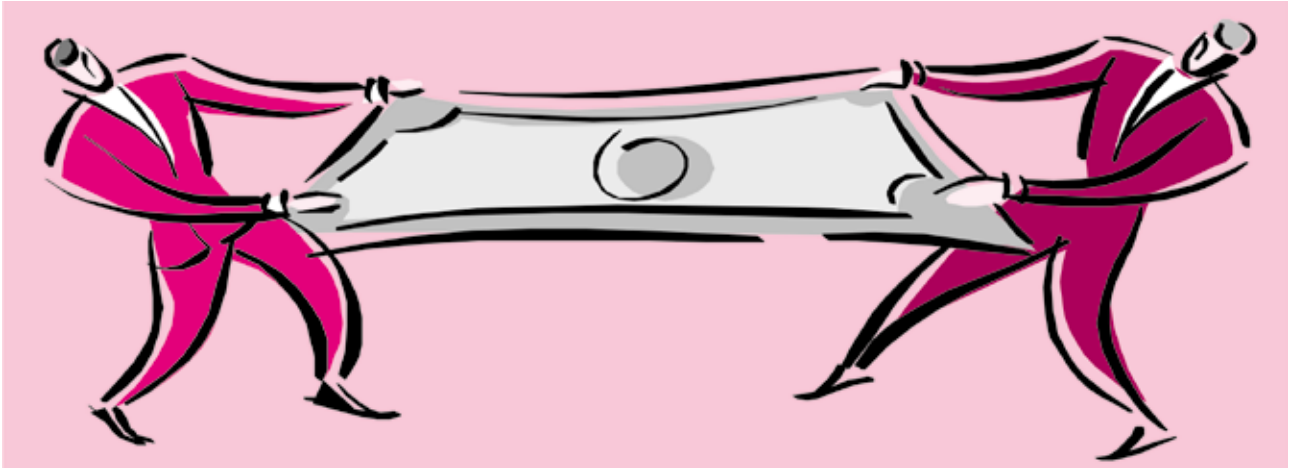

Διάγραμμα 4

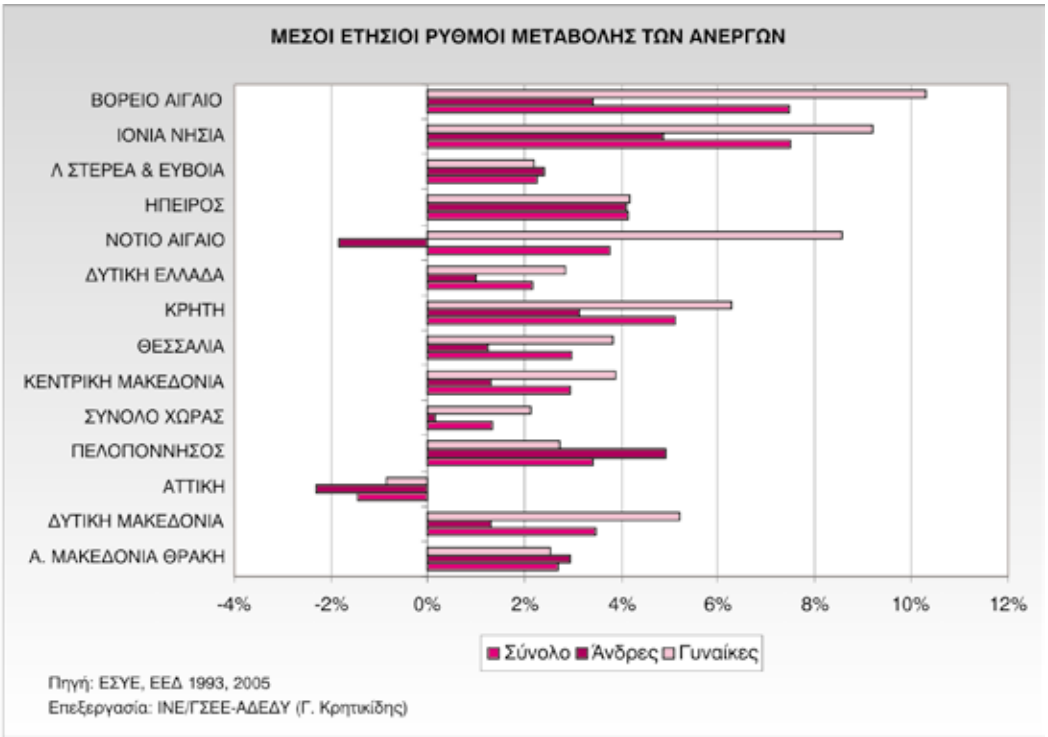

Διάγραμμα 5

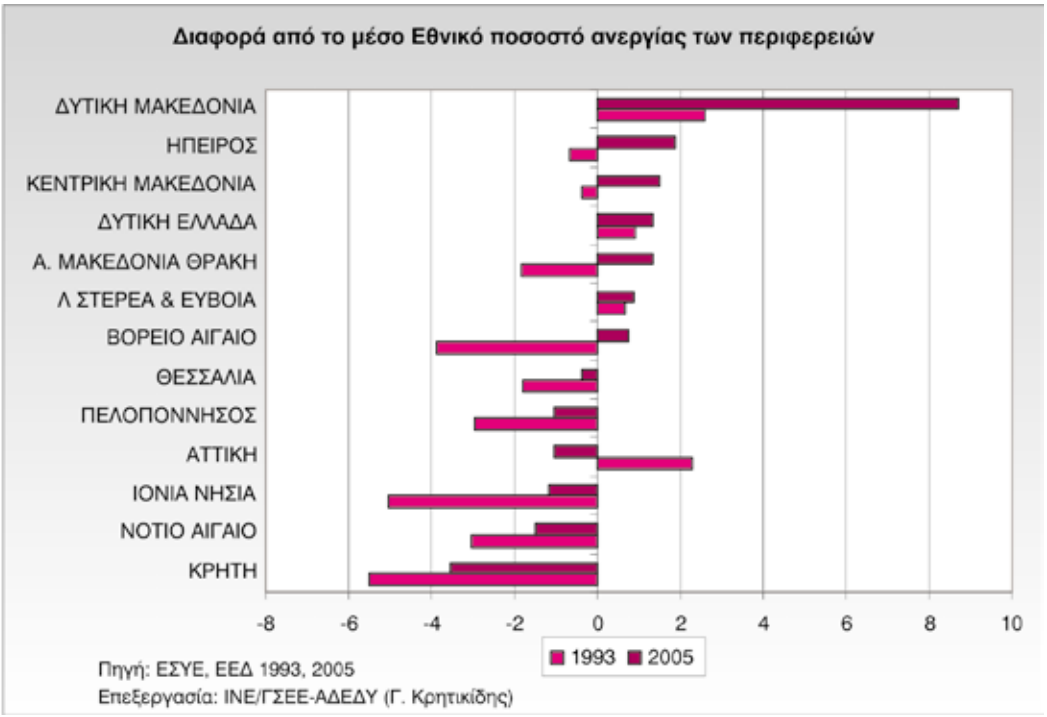

Τέλος από το διάγραμμα 5 προκύπτει ότι μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο, συνεχίζουν να έχουν οι περιφέρειες Δυτική Μακεδονία, Δυτική Ελλάδα και Στερεά Ελλάδα, ενώ μειώνεται στην Αττική. Θετική γίνεται πλέον η διαφορά από το μέσο ποσοστό ανεργίας στις περιφέρειες Ηπείρου, Κ. Μακεδονίας, και Α. Μακεδονίας & Θράκης, ενώ μειώνεται η διαφορά στις υπόλοιπες περιφέρειες. Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι την εξεταζόμενη περίοδο το ποσοστό ανεργίας σε 6 περιφέρειες της χώρας συνέκλινε προς το μέσο της χώρας, ενώ στις υπόλοιπες 7 αύξησε την διαφορά του.

Όσον αφορά τον ρυθμό μεταβολής των μισθωτών απασχολούμενων αυτός είναι θετικός για όλες τις περιφέρειες, ακόμη και σε αυτές όπου μειώθηκε η απασχόληση. Επιπλέον ο ρυθμός μεταβολής για τις γυναίκες σε πολλές περιφέρειες είναι υπερδιπλάσιος από αυτόν των ανδρών, διάγραμμα 6.

Διάγραμμα 6

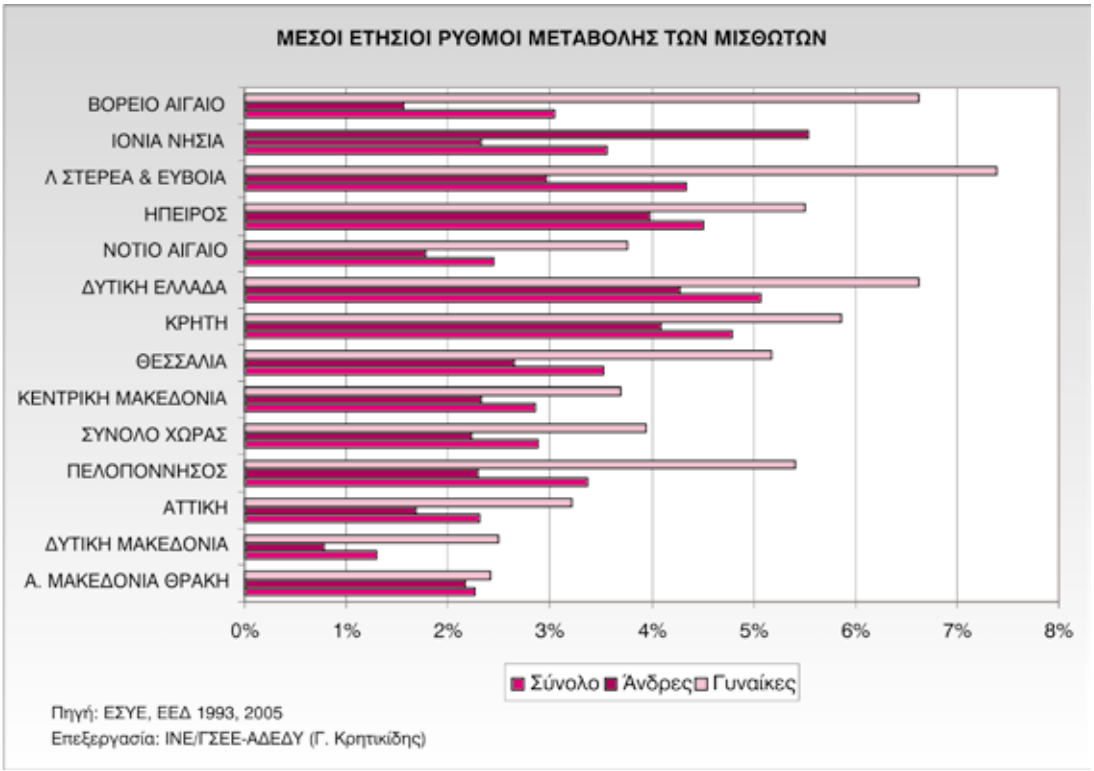

Ομοίως με την μισθωτή απασχόληση την εξεταζόμενη περίοδο αυξάνεται και η κατηγορία των εργοδοτών. Οι ρυθμοί μεταβολής αυτών είναι θετικοί σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, διάγραμμα 7, ενώ ο ρυθμός μεταβολής των γυναικών είναι και εδώ υπερδιπλάσιος από αυτόν των ανδρών. Μείωση των ανδρών εργοδοτών έχουμε στην Κεντρική Μακεδονία, στην Αττική διατηρήθηκε αμετάβλητος ο αριθμός αυτών, ενώ στις δύο αυτές περιφέρειες όπου οι ρυθμοί μεταβολής είναι οι μικρότεροι που συναντώνται στην χώρα, οι εργοδότες αντιστοιχούν το 2005 στο 47,0% του συνόλου.

Διάγραμμα 7

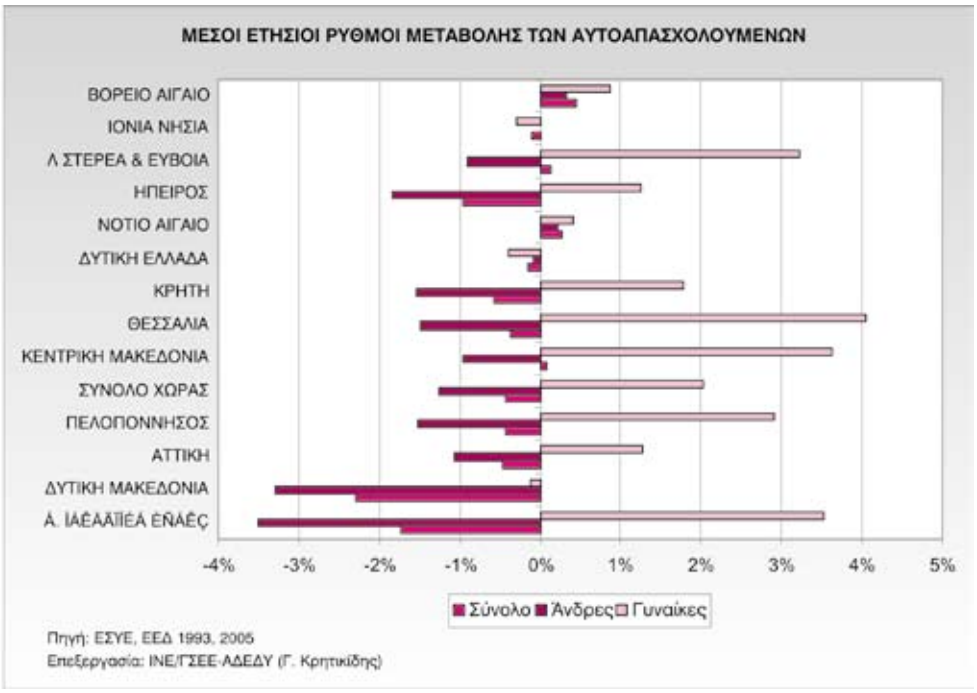

Αντίθετα από την μισθωτή απασχόληση, οι αυτοαπασχολούμενοι συνολικά μειώνονται σε όλες τις περιφέρειες, με εξαίρεση το Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο. Παρά τις θετικές μεταβολές στις περισσότερες περιφέρειες των αυτοαπασχολούμενων γυναικών, αυτές δεν στάθηκαν ικανές να απορροφήσουν τις αντίστοιχες μειώσεις των ανδρών, διάγραμμα 8.

Διάγραμμα 8

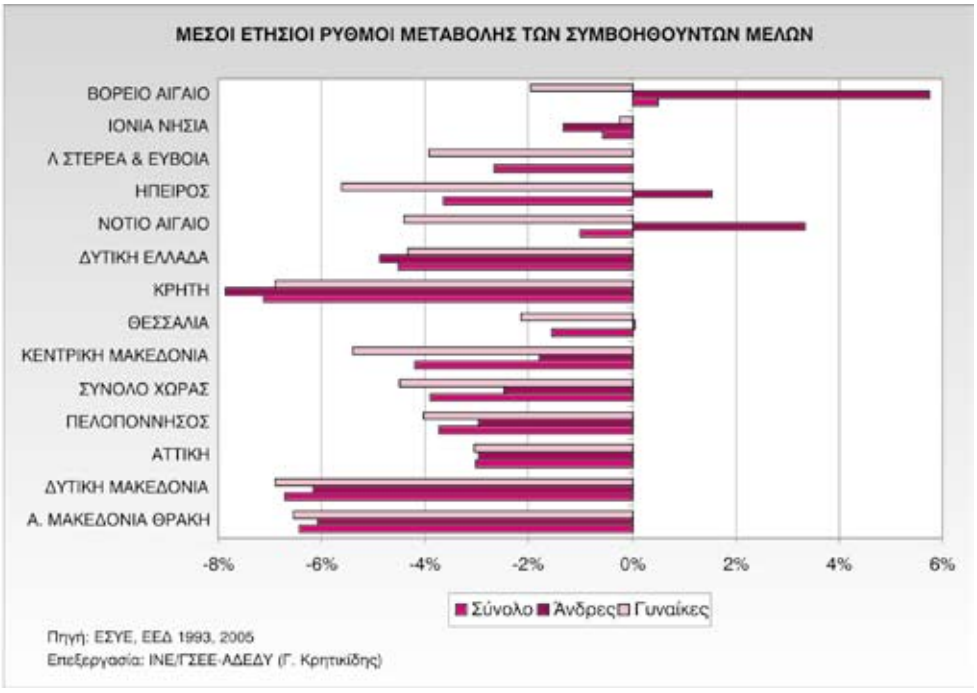

Τέλος στην κατηγορία των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών η απασχόληση μειώνεται σε όλες τις περιφέρειες με εξαίρεση το Β. Αιγαίο. Η αύξηση της απασχόλησης των ανδρών σε Ήπειρο και Ν. Αιγαίο δεν στάθηκαν ικανές να απορροφήσουν τις αντίστοιχες μειώσεις των γυναικών, ενώ σε πολλές περιφέρειες οι ρυθμοί μεταβολής των γυναικών είναι παραπλήσιοι με τους ρυθμούς των περιφερειών, διάγραμμα 9.

Διάγραμμα 9

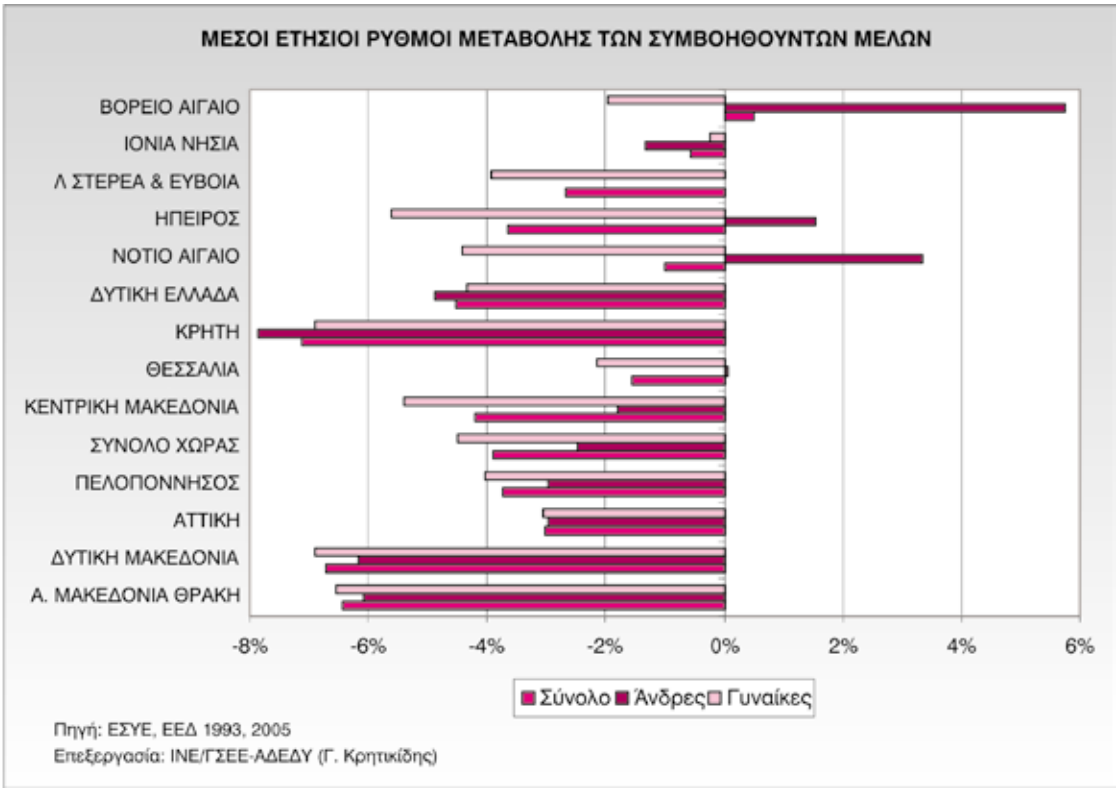

Ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει, όσον αφορά τις μεταβολές της απασχόλησης, είναι ότι όπου διαπιστώνουμε αύξηση των απασχολούμενων το μεγάλο μέρος αυτής οφείλεται στην αύξηση της μισθωτής εργασίας και δευτερευόντως στην αύξηση των εργοδοτών. Σημαντικός παράγοντας καθίσταται και η είσοδος των γυναικών τόσο στην μισθωτή εργασία όσο και ως εργοδότριες αλλά και ως αυτοαπασχολούμενες. Στις περιφέρειες δε όπου ή απασχόληση μειώνεται, οι μεταβολές των μισθωτών δεν στάθηκαν ικανές σε τέτοιο βαθμό, ώστε να επηρεάσουν προς θετική κατεύθυνση την απασχόληση εν γένει.

Στον κλάδο της γεωργίας η απασχόληση μειώνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται μεγάλες μειώσεις την εξεταζόμενη χρονική περίοδο και στα δύο φύλα. Μικρότερες μειώσεις από τον μέσο ρυθμό της χώρας διαπιστώνουμε στο Βόρειο Αιγαίο και την Πελοπόννησο, ενώ μεγαλύτερες σε Α. Μακεδονία & Θράκη και Δ. Μακεδονία, διάγραμμα 10.

Διάγραμμα 10

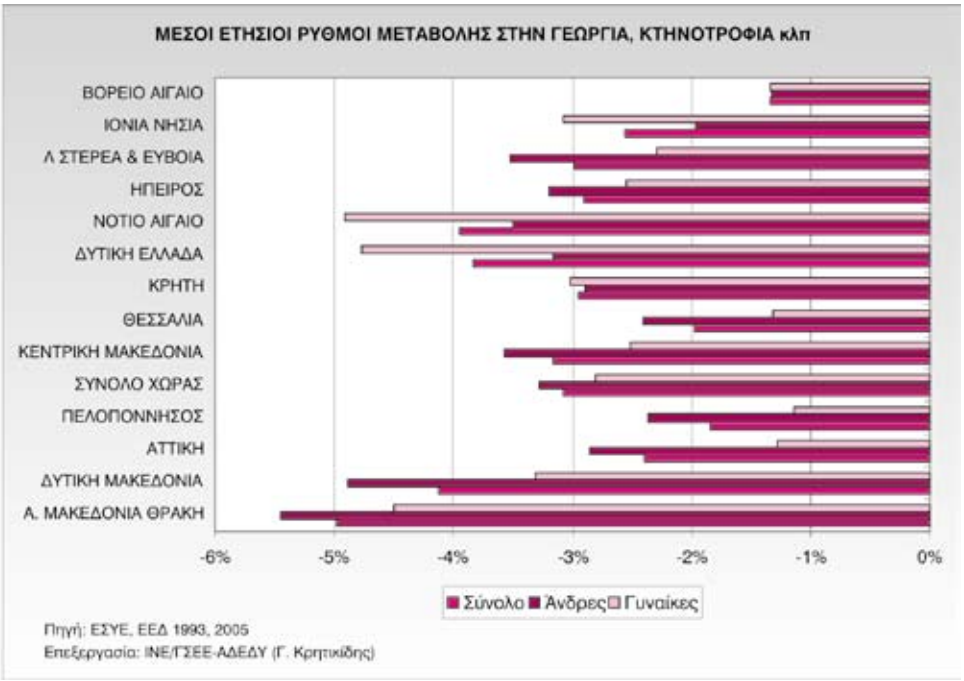

Όσον αφορά τη βιομηχανία, παρά τον αρνητικό ρυθμό για το σύνολο της χώρας, μείωση των απασχολούμενων σε άνδρες και γυναίκες διαπιστώνουμε σε Ιόνια Νησιά, Αττική και Δυτική Μακεδονία, ενώ στις υπόλοιπες περιφέρειες αυξάνεται η απασχόληση κυρίως των ανδρών, διάγραμμα 11. Αντίθετα μειώνεται η απασχόληση των γυναικών σε ακόμη 4 περιφέρειες, (Βόρειο και Νότιο Αιγαίο, Α. Μακεδονία & Θράκη, Κεντρική Μακεδονία και Πελοπόννησο).

Διάγραμμα 11

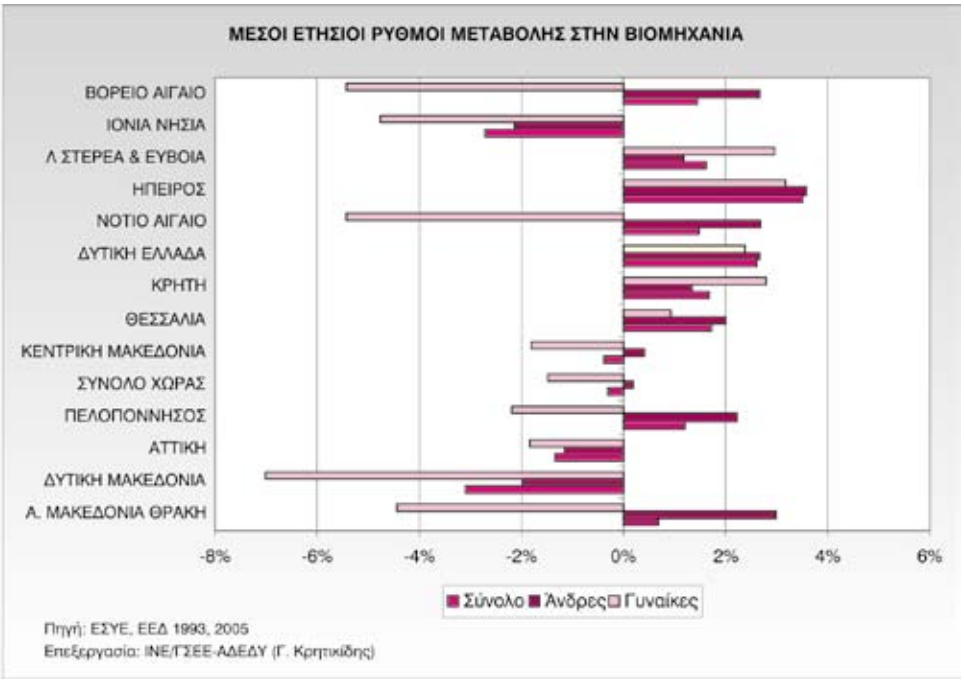

Τέλος στον τομέα των υπηρεσιών, ο ρυθμός μεταβολής είναι θετικός σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, ακόμη και σε αυτές όπου μειώθηκε η απασχόληση, με τον ρυθμό αύξησης των γυναικών να είναι υπερδιπλάσιος από αυτόν των ανδρών, διάγραμμα 12.

Διάγραμμα 12

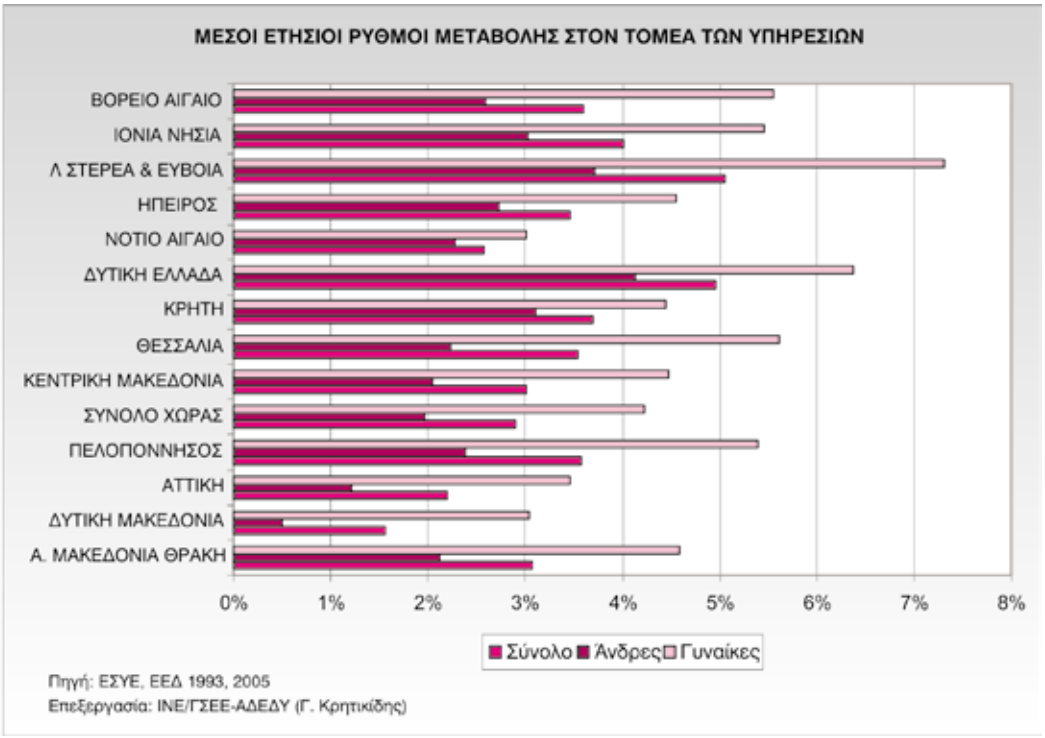

Ένα ακόμη συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, είναι ότι στις περιφέρειες όπου η συνολική απασχόληση μειώνεται, η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών δεν ήταν ικανή να απορροφήσει τις μειώσεις των απασχολούμενων κυρίως στη γεωργία και δευτερευόντως στην βιομηχανία. Αντίθετα στις περιφέρειες που η συνολική απασχόληση αυξάνεται, πρωταρχικό ρόλο στην εν λόγω αύξηση έχει ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών.

Πίνακας 1. : Εργατικό Δυναμικό και Απασχολούμενοι κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 2005							
ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	**ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ**	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ
Εργατικό Δυναμικό	**4.848.793**	**257.210**	**824.417**	**119.099**	**138.719**	**325.467**	**100.322**
Άνεργοι	**466.857**	**28.196**	**91.685**	**21.857**	**15.942**	**30.130**	**8.469**
Ποσοστό Ανεργίας	**9,6**	**11,0**	**11,1**	**18,4**	**11,5**	**9,3**	**8,4**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**4.381.936**	**229.014**	**732.732**	**97.242**	**122.777**	**295.337**	**91.853**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	533.082	60.236	92.758	16.606	22.358	74.757	14.699
Β. Αλιεία	14.208	902	2.762	0	507	328	1.340
Γ. Ορυχεία και λατομεία	18.175	1.397	1.371	4.687	771	327	250
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	559.018	30.957	123.115	11.964	12.773	34.961	4.408
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	36.990	1.063	4.032	4.746	1.333	1.499	155
ΣΤ. Κατασκευές	367.700	13.526	52.804	9.476	14.355	25.431	8.388
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	780.203	34.161	141.634	13.639	18.464	47.675	17.920
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	304.098	16.020	41.899	4.827	6.719	17.550	19.311
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	269.052	8.478	37.884	1.564	4.515	9.808	5.426
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	112.985	2.897	15.597	1.918	1.417	4.654	1.043
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	289.033	7.714	45.979	3.579	5.895	13.340	5.346
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	343.361	22.239	45.464	7.148	10.222	21.752	4.721
Μ. Εκπαίδευση	311.699	12.803	56.070	10.713	11.431	22.355	2.934
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	217.908	10.785	36.262	4.060	7.950	10.455	3.063
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	153.764	4.751	25.495	2.073	3.199	7.543	1.762
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	70.047	1.085	9.607	242	814	2.901	1.087
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	614	0	0	0	52	0	0
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2.852.764**	**120.933**	**455.891**	**49.763**	**70.678**	**158.033**	**62.613**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**352.173**	**19.143**	**57.526**	**6.460**	**9.593**	**24.174**	**9.138**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**967.495**	**65.664**	**175.626**	**29.110**	**34.186**	**86.084**	**28.923**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**2.784.761**	**117.853**	**450.380**	**56.187**	**70.721**	**147.599**	**43.193**
ΒΟΗΘΟΙ	**277.507**	**26.353**	**49.200**	**5.484**	**8.276**	**37.480**	**10.599**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2005 (Β΄τριμήνου)

Πίνακας 1. (συνέχεια): Εργατικό Δυναμικό και Απασχολούμενοι κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 2005

ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΟΠΟΝ-ΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ
Εργατικό Δυναμικό	**4.848.793**	**302.487**	**243.738**	**1.781.747**	**266.708**	**76.638**	**134.893**	**277.348**
Άνεργοι	**466.857**	**33.181**	**25.552**	**153.045**	**22.941**	**7.967**	**10.975**	**16.916**
Ποσοστό Ανεργίας	**9,6**	**11,0**	**10,5**	**8,6**	**8,6**	**10,4**	**8,1**	**6,1**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**4.381.936**	**269.306**	**218.186**	**1.628.702**	**243.767**	**68.671**	**123.918**	**260.432**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	533.082	59.080	34.540	9.843	76.972	11.461	5.460	54.312
Β. Αλιεία	14.208	1.546	2.334	174	2.080	1.025	736	475
Γ. Ορυχεία και λατομεία	18.175	733	3.037	1.029	2.622	87	1.526	339
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	559.018	23.046	35.363	229.775	20.136	5.026	8.263	19.229
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	36.990	1.626	1.540	14.028	2.020	443	1.931	2.574
ΣΤ. Κατασκευές	367.700	27.267	22.063	133.544	18.614	6.033	14.071	22.126
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	780.203	42.957	37.788	315.550	33.436	11.242	23.122	42.615
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	304.098	19.799	15.554	82.369	13.481	6.741	26.147	33.682
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	269.052	14.257	10.302	142.763	10.948	2.947	8.100	12.058
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	112.985	3.879	3.037	67.062	3.761	975	2.199	4.546
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	289.033	12.035	7.939	158.275	9.193	2.611	6.161	10.965
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	343.361	21.888	17.175	141.847	15.073	9.137	9.445	17.250
Μ. Εκπαίδευση	311.699	20.114	11.889	118.527	16.613	5.960	5.723	16.569
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	217.908	10.228	8.326	93.848	10.294	3.621	5.774	13.242
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	153.764	7.958	6.361	73.589	7.052	1.078	4.601	8.301
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	70.047	2.893	938	46.033	1.472	283	659	2.035
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	614	0	0	447	0	0	0	115
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2.852.764**	**156.008**	**119.309**	**1.240.310**	**121.323**	**44.595**	**91.931**	**161.378**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**352.173**	**23.859**	**21.718**	**108.022**	**24.571**	**5.842**	**15.032**	**27.095**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**967.495**	**72.046**	**56.084**	**221.387**	**81.676**	**21.929**	**27.753**	**67.025**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**2.784.761**	**146.312**	**124.377**	**1.262.006**	**109.923**	**34.663**	**72.606**	**148.941**
ΒΟΗΘΟΙ	**277.507**	**27.089**	**16.007**	**37.287**	**27.598**	**6.236**	**8.527**	**17.371**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 2005 (Β΄τριμήνου)

Πίνακας 2. : Εργατικό Δυναμικό και Απασχολούμενοι κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 1993							
ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	**ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ**	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ
Εργατικό Δυναμικό	**4.112.444**	**261.453**	**697.530**	**118.698**	**108.965**	**269.057**	**77.220**
Άνεργοι	**397.080**	**20.491**	**64.675**	**14.505**	**9.799**	**21.151**	**3.548**
Ποσοστό Ανεργίας	**9,7**	**7,8**	**9,3**	**12,2**	**9,0**	**7,9**	**4,6**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**3.715.364**	**240.962**	**632.855**	**104.193**	**99.166**	**247.906**	**73.672**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	775.374	111.192	136.397	27.505	31.820	94.890	20.050
Β. Αλιεία	15.398	1.434	2.014	96	404	576	522
Γ. Ορυχεία και λατομεία	19.345	1.776	2.663	5.379	514	504	149
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	578.944	28.482	128.772	17.450	8.441	28.490	6.124
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	39.605	888	3.454	4.899	807	1.655	299
ΣΤ. Κατασκευές	261.167	13.115	40.142	7.493	10.165	17.770	7.467
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	587.443	23.699	107.694	11.783	12.112	33.163	9.784
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	203.161	10.041	29.928	4.354	5.799	7.986	11.984
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	248.950	9.903	31.007	3.906	3.928	9.929	4.928
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	81.206	1.776	11.583	960	1.542	2.591	747
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	139.567	4.304	20.286	2.305	1.616	4.893	1.717
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	267.121	14.001	33.956	5.827	8.516	14.964	3.099
Μ. Εκπαίδευση	200.698	9.699	34.316	6.211	6.864	14.963	2.353
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	154.968	6.282	28.201	4.001	3.598	7.771	1.755
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	117.226	4.031	18.848	1.792	2.790	7.483	2.091
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	23.804	341	3.525	224	220	288	597
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	1.391	0	72	0	37	0	0
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2.025.535**	**84.077**	**319.416**	**41.363**	**47.022**	**104.031**	**39.055**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**268.892**	**11.133**	**55.250**	**4.963**	**6.166**	**15.539**	**4.668**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**1.019.349**	**81.004**	**173.951**	**38.488**	**38.388**	**89.853**	**29.237**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**1.979.602**	**90.156**	**321.212**	**48.126**	**41.691**	**97.335**	**28.416**
ΒΟΗΘΟΙ	**447.520**	**58.670**	**82.443**	**12.616**	**12.918**	**45.178**	**11.351**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993 (Ετήσια)

Πίνακας 2. (συνέχεια): Εργατικό Δυναμικό και Απασχολούμενοι κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 1993

ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΟΠΟΝ-ΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ
Εργατικό Δυναμικό	**4.112.444**	**242.829**	**189.110**	**1.530.632**	**229.023**	**57.999**	**106.825**	**223.106**
Άνεργοι	**397.080**	**25.650**	**19.536**	**182.722**	**15.314**	**3.358**	**7.052**	**9.281**
Ποσοστό Ανεργίας	**9,7**	**10,6**	**10,3**	**11,9**	**6,7**	**5,8**	**6,6**	**4,2**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**3.715.364**	**217.179**	**169.574**	**1.347.910**	**213.709**	**54.641**	**99.773**	**213.825**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	775.374	94.327	49.693	13.158	96.238	13.466	8.846	77.789
Β. Αλιεία	15.398	911	1.818	2.069	1.682	1.524	1.823	522
Γ. Ορυχεία και λατομεία	19.345	70	2.727	3.287	1.276	186	699	116
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	578.944	16.958	29.189	270.637	17.460	4.229	6.932	15.778
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	39.605	1.121	1.932	17.934	3.016	715	1.610	1.276
ΣΤ. Κατασκευές	261.167	16.468	18.172	84.588	14.386	5.349	12.068	13.980
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	587.443	25.438	22.205	265.126	24.189	7.495	16.385	28.366
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	203.161	9.881	8.349	55.199	8.120	4.106	22.650	24.770
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	248.950	11.423	8.519	132.276	10.326	5.599	7.751	9.456
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	81.206	2.452	908	51.433	2.668	871	1.064	2.610
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	139.567	3.644	2.783	84.898	3.016	1.118	3.648	5.336
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	267.121	13.384	8.407	128.438	11.717	4.913	7.022	12.878
Μ. Εκπαίδευση	200.698	10.933	7.157	84.024	9.106	1.804	2.887	10.383
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	154.968	5.115	3.806	78.737	5.104	1.803	2.645	6.148
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	117.226	4.695	3.521	58.617	4.756	1.397	3.374	3.828
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	23.804	350	397	16.274	638	62	364	522
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	1.391	0	0	1.224	0	0	0	58
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2.025.535**	**87.315**	**66.052**	**956.246**	**79.640**	**29.168**	**67.790**	**104.355**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**268.892**	**15.768**	**17.491**	**99.945**	**10.268**	**3.794**	**8.998**	**14.909**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**1.019.349**	**73.374**	**55.257**	**234.362**	**86.029**	**20.775**	**26.874**	**71.758**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**1.979.602**	**80.872**	**74.679**	**959.735**	**73.905**	**24.196**	**54.294**	**84.985**
ΒΟΗΘΟΙ	**447.520**	**47.164**	**22.148**	**53.866**	**43.508**	**5.878**	**9.606**	**42.173**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993 (Ετήσια)

Πίνακας 3.: Μέσοι Ετήσιοι Ρυθμοί Μεταβολής Εργατικού Δυναμικού και Απασχολούμενων κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 1993-2005

ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ
Εργατικό Δυναμικό	**1,4%**	**-0,1%**	**-0,1%**	**0,0%**	**2,0%**	**1,6%**	**2,2%**
Άνεργοι	**1,4%**	**2,7%**	**2,7%**	**3,5%**	**4,1%**	**3,0%**	**7,5%**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**1,4%**	**-0,4%**	**-0,4%**	**-0,6%**	**1,8%**	**1,5%**	**1,9%**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	-3,1%	-5,0%	-5,0%	-4,1%	-2,9%	-2,0%	-2,6%
Β. Αλιεία	-0,7%	-3,8%	-3,8%		1,9%	-4,6%	8,2%
Γ. Ορυχεία και λατομεία	-0,5%	-2,0%	-2,0%	-1,1%	3,4%	-3,5%	4,4%
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	-0,3%	0,7%	0,7%	-3,1%	3,5%	1,7%	-2,7%
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	-0,6%	1,5%	1,5%	-0,3%	4,3%	-0,8%	-5,3%
ΣΤ. Κατασκευές	2,9%	0,3%	0,3%	2,0%	2,9%	3,0%	1,0%
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	2,4%	3,1%	3,1%	1,2%	3,6%	3,1%	5,2%
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	3,4%	4,0%	4,0%	0,9%	1,2%	6,8%	4,1%
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	0,6%	-1,3%	-1,3%	-7,3%	1,2%	-0,1%	0,8%
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	2,8%	4,2%	4,2%	5,9%	-0,7%	5,0%	2,8%
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	6,3%	5,0%	5,0%	3,7%	11,4%	8,7%	9,9%
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	2,1%	3,9%	3,9%	1,7%	1,5%	3,2%	3,6%
Μ. Εκπαίδευση	3,7%	2,3%	2,3%	4,6%	4,3%	3,4%	1,9%
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	2,9%	4,6%	4,6%	0,1%	6,8%	2,5%	4,8%
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	2,3%	1,4%	1,4%	1,2%	1,1%	0,1%	-1,4%
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	9,4%	10,1%	10,1%	0,6%	11,5%	21,2%	5,1%
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	-6,6%				2,9%		
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2,9%**	**3,1%**	**3,1%**	**1,6%**	**3,5%**	**3,5%**	**4,0%**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**2,3%**	**4,6%**	**4,6%**	**2,2%**	**3,8%**	**3,8%**	**5,8%**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**-0,4%**	**-1,7%**	**-1,7%**	**-2,3%**	**-1,0%**	**-0,4%**	**-0,1%**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**2,9%**	**2,3%**	**2,3%**	**1,3%**	**4,5%**	**3,5%**	**3,6%**
ΒΟΗΘΟΙ	**-3,9%**	**-6,5%**	**-6,5%**	**-6,7%**	**-3,6%**	**-1,5%**	**-0,6%**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993 (Ετήσια), 2005 (Β΄τριμήνου). Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Πίνακας 3. (συνέχεια): Μέσοι Ετήσιοι Ρυθμοί Μεταβολής Εργατικού Δυναμικού και Απασχολούμενων κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στην επιχείρηση, 1993-2005

ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Λ ΣΤΕΡΕΑ & ΕΥΒΟΙΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΟΠΟΝ-ΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ
Εργατικό Δυναμικό	**1,4%**	**1,8%**	**2,1%**	**1,3%**	**1,3%**	**2,3%**	**2,0%**	**1,8%**
Άνεργοι	**1,4%**	**2,2%**	**2,3%**	**-1,5%**	**3,4%**	**7,5%**	**3,8%**	**5,1%**
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	**1,4%**	**1,8%**	**2,1%**	**1,6%**	**1,1%**	**1,9%**	**1,8%**	**1,7%**
Α. Γεωργία, κτηνοτροφία, κλπ	-3,1%	-3,8%	-3,0%	-2,4%	-1,8%	-1,3%	-3,9%	-2,9%
Β. Αλιεία	-0,7%	4,5%	2,1%	-18,6%	1,8%	-3,3%	-7,3%	-0,8%
Γ. Ορυχεία και λατομεία	-0,5%	21,6%	0,9%	-9,2%	6,2%	-6,1%	6,7%	9,3%
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	-0,3%	2,6%	1,6%	-1,4%	1,2%	1,4%	1,5%	1,7%
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος κλπ	-0,6%	3,1%	-1,9%	-2,0%	-3,3%	-3,9%	1,5%	6,0%
ΣΤ. Κατασκευές	2,9%	4,3%	1,6%	3,9%	2,2%	1,0%	1,3%	3,9%
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, κλπ	2,4%	4,5%	4,5%	1,5%	2,7%	3,4%	2,9%	3,4%
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	3,4%	6,0%	5,3%	3,4%	4,3%	4,2%	1,2%	2,6%
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	0,6%	1,9%	1,6%	0,6%	0,5%	-5,2%	0,4%	2,0%
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	2,8%	3,9%	10,6%	2,2%	2,9%	0,9%	6,2%	4,7%
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, κλπ	6,3%	10,5%	9,1%	5,3%	9,7%	7,3%	4,5%	6,2%
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, κλπ	2,1%	4,2%	6,1%	0,8%	2,1%	5,3%	2,5%	2,5%
Μ. Εκπαίδευση	3,7%	5,2%	4,3%	2,9%	5,1%	10,5%	5,9%	4,0%
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	2,9%	5,9%	6,7%	1,5%	6,0%	6,0%	6,7%	6,6%
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής	2,3%	4,5%	5,1%	1,9%	3,3%	-2,1%	2,6%	6,7%
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά	9,4%	19,2%	7,4%	9,1%	7,2%	13,5%	5,1%	12,0%
Π. Ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα	-6,6%			-8,1%				5,9%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	**2,9%**	**5,0%**	**5,1%**	**2,2%**	**3,6%**	**3,6%**	**2,6%**	**3,7%**
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	**2,3%**	**3,5%**	**1,8%**	**0,6%**	**7,5%**	**3,7%**	**4,4%**	**5,1%**
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	**-0,4%**	**-0,2%**	**0,1%**	**-0,5%**	**-0,4%**	**0,5%**	**0,3%**	**-0,6%**
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	**2,9%**	**5,1%**	**4,3%**	**2,3%**	**3,4%**	**3,0%**	**2,5%**	**4,8%**
ΒΟΗΘΟΙ	**-3,9%**	**-4,5%**	**-2,7%**	**-3,0%**	**-3,7%**	**0,5%**	**-1,0%**	**-7,1%**

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993 (Ετήσια), 2005 (Β΄τριμήνου). Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Δραστηριότητες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

➤ **13 Φεβρουαρίου 2006.**
Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με το Νομαρχιακό Παράρτημα της ΑΔΕΔΥ στη Δράμα, διοργάνωσε σεμινάριο συνδικαλιστικής επιμόρφωσης με θέμα: «Οι προοπτικές της Κοινωνικής Ασφάλισης σε Ελλάδα και Ευρώπη» με εισηγητή τον Γιώργο Ρωμανιά επιστημονικό σύμβουλο του ΙΝΕ.

➤ **17 Φεβρουαρίου 2006.**
Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ συμμετείχε (Γ. Κουζής) σε ημερίδα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης του Νομού Μεσσηνίας στη Καλαμάτα.

➤ **20 Φεβρουαρίου 2006.**
Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Σ. Ρομπόλης) σε συνεργασία με το Εργατικό Κέντρο Χαλκίδας διοργάνωσε ημερίδα συνδικαλιστικής επιμόρφωσης με θέμα: «Σύγχρονες εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση».

➤ **23 Φεβρουαρίου 2006.**
Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ σε συνεργασία με τη ΔΟΕ, διοργάνωσε στο Ναύπλιο σεμινάριο συνδικαλιστικής επιμόρφωσης με θέμα: «Οι προοπτικές της Κοινωνικής Ασφάλισης σε Ελλάδα και Ευρώπη» με εισηγητή τον Γιώργο Ρωμανιά επιστημονικό σύμβουλο του ΙΝΕ.

➤ **11 Μαρτίου 2006.**
Το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Σ. Ρομπόλης Γ. Ρωμανιάς) συμμετείχε σε ημερίδα που διοργάνωσε ο ΟΜΕΔ στην Αθήνα με θέμα: «Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα: οικονομικές νομικές και αναλογιστικές προσεγγίσεις».

